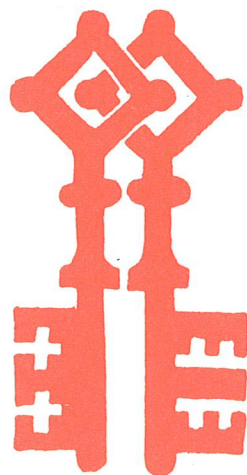
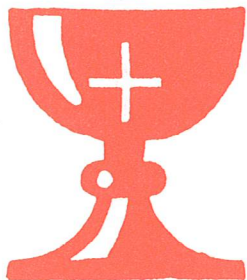
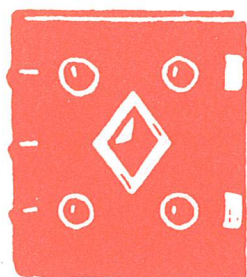

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

1/ marts 2001

ISSN 0903-6113

*O hoved, højt forhånet
med blodig' sår og ve!
O hoved, tornekronet
til smerte, spot og spe!
O hoved, som har været
tilbedet idelig,
men nu så højt vanæret,
vær hilset hjertelig!*

*Hvem voldte al din plage,
din sjæl den mørke nat?
Hvem voldte dig den klage:
Min Gud har mig forladt?
Hvem har den kalk dig givet,
på korsets træ dig bragt?
Hvem har dig, som er livet,
i død og grav nedlagt?*

Af salmebogens nr. 168

HØR DOG, JAKOBS LEDERE, STORMÆND I ISRAELS HUS! VAR DET IKKE JER, DER SKULLE KENDE RETTEN?

DEN EVANGELISK-LUTHERSKE KIRKEAFDELING havde af historiske grunde meget svært ved at anerkende paven og pavedømmet. Munken Martin kunne nok komme til orde, kalde til samtale, men få toppen i tale, blive hørt og forstået, og få forandret de kritisable forhold - det kunne ikke lade sig gøre. Det blev en af de medvirkende årsager til, at kirken i Danmark - ved kongens hjælp - løsrev sig fra Rom. Det var umuligt at blive hørt og forstået, og det var lige så umuligt for Vatikanet at overbevise protestanterne om, at de havde taget fejl, at der intet misbrug fandt sted. For det gjorde der. Derfor gik det, som det gik.

Da paven i Rom ikke længere skulle være pave over de ny-evangeliske i Danmark fyldtes tomrummet med kongen og andre betydningsfulde stormænd, som kongen kunne leve med. Friheden og løsrivelsen fra Rom blev til mere bundethed under Kronen. Da kongen blev træt af at være enevældig, eller ikke længere havde format til at stå det moderne imod, blev Danmark demokratisk. Det skete forholdsvis roligt, for sådan var dansken. Det var muligt at tale om tingene.

Tomrummet efter kongens overgivelse til demokratiet blev fyldt ud med skiftende ministerier, og de betydningsfulde stormænd benyttede diskret lejligheden til at erobre stadig mere magt. Stormændene havde det nemlig med at sidde på deres poster i længere tid end ministre. Kun pensionsalder og dårligt helbred kunne få dem til at abdicere, hvorimod ministre ret nemt kunne væltes, eller forfremmes til tungere ministerier. De sad ikke så fast på deres taburetter.

Løsrivelsen fra Rom blev da i løbet af nogle hundrede år til en lige så stram bundethed under de nye stormænd i Roskilde, Ribe, Odense, Århus ... og deres ufejlbarlige beslutninger. Den beskyttelse kongen skulle garantere, når disse stormænd misrogtede deres kald, lod hånt om menighedernes indre liv, og ikke delte sol og vind lige som gode fædre, ja, den formåede kun et fåtal af ministre at føre ud i livet. Principielt ville de godt, men princippet fik ikke mange konkrete nedslag, selv om der var lejligheder nok. I 2001 var Ølgod-sagen jo kun en af dem.

Da munken Martin ikke blev hørt og forstået i Rom, kaldte hans tilhængere resultatet af munkens og fyrsternes anstrengelser for Reformation, og de var vældig stolte af det, de ny-evangeliske. Men misbruget flyttede med. Det tog godt nok navneforandring og fik et andet indhold end det, som munken Martin kæmpede mod, men det var og blev misbrug. Åblet faldt ikke langt fra stammen.

Afstanden fra gulvet til toppen forblev da i længden den samme hos de ny-evangeliske. Den ene store pave i Rom var blot blevet til de mange små rundt omkring i provinsen. Mindre pæne tanker blev tænkt uden det mindste træk på smilebåndet, for nogle af bornene oplevede sig trådt på - tiere og tiere - hårdere og hårdere - og det smertede. Derfor gik det, som det gik.

I samtalens årtusinde var der ikke mere at sige. For der blev ikke lyttet. Tomrum fyldes altid ud. Så de det slet ikke komme?

Steen Sunesen

OM DE DØDE OG BØNNEN FOR DEM

Uddrag af Georg V. Hansens bog "Nadvergudstjenesten"¹
v/stud. theol. René Yde, Århus. Enkelte noter er udeladte.

SPØRGSMÅALENE OM DE DØDES Tilstand og de Sidste Ting blev der på Reformationstiden ikke kastet noget Lys over, og idet Pavekirkens Lære om Skjærsilden blev forkastet, medens dens Lære om Helvede blev beholdt, fik Bønnen for de Døde intet holdbart Tilknyningspunkt, hvorved dens Berettigelse kunde begrundes, og bortfaldt derfor, i hvert Fald som en Bestanddeel af Gudstjenesten.

Romerkirken lærte og lærer Følgen- de om de Døde: Efter Døden overgaa de Menneskers Sjæle, som ere døde i Dødssynd, strax til det evige Fortabelsessted, der kaldes Helvede.

Derimod gaae Mennesker, som døde hellige, og som i dette Liv fuldstændig have fyldestgjort for Syndens Straffe, strax ind i Himlene, hvor de triumphere, krones og regere med Christus.

De Sjæle endelig, der efter Døden vel dømmes af Gud til at indgaae i Himlene, men som ikke have fyldestgjort for alle de Straffe, der følge af deres Synder, maae først gennemgaae, hvad der mangler i disse Straffe, i Purgatoriet eller Renselsesstedet, almindeligt kaldet Skjærsilden; dette er kun en timelig, midlertidig Foranstaltning, der ophører paa Dommens Dag, hvorimod Himmerig og Helvede ere evige. De harbes Katechismus siger derfor: "Efter den almindelige Dom gives der kun Himmel og Helvede".

Til nævnte Lære og Syndestraffene er endvidere knyttet Læren om Christi

og de Helliges overflødige gode Gjerninger, i kraft af hvilke Paven meddeler Aflad, det er: Eftergivelse deelvis eller fuldstændig, af disse Straffe; hvilken Eftergivelse ogsaa menes at kunne komme Sjælene i Purgatoriet tilgode.

Den Lære, at de Fortabte strax efter Døden henvises til deres evige Bolig maae vi forkaste. Thi dette sted skal først, efter at den store Dom er afsagt, modtage sine Beboere. Indtil den Tid staaer det tomt², men det holdes i Beredskab. Det kaldes Gehenna, den evige Ild, Svovlsøen.

DET STED derimod, hvortil den rige Mands Sjæl henvistes, og som i de nordiske Sprog kaldes Helvede, er de Ikke-Saliges midlertidige Opholdssted. Thi de Sjæle, der befolke Helvede, ville ligesaa vel som alle de andre Døde eengang opstaae, og det vil skee paa Dommens Dag.

Da vil Helvede udtømmes for sine Beboere og som et unyttigt Redskab vil det kastes i Ildsøen. Derfor er det stridende mod Skriften at tale om evige Helvedesstraffe; thi Helvede er en timelig, ikke evig, Tilværelse, der afsluttes paa Dommens Dag.

Den romerske Kirkes Lære om de salige Døde, at de triumphere, ere kronede og regere med Christus, maae vi ogsaa ansee som mindre nøiagtig. Thi selv de sjæle, der nyde den høieste Salighedsgrad, f. Ex. Blodvidnernes Sjæle under Altaret, de ere dog kun i Dødstilstanden, de fattes Herlighedslegemet, de længes

efter Opstandelsen. Og først efter Opstandelsen skulle de regere med Christus, krones og triumphere. Og først da fremstaar den triumpherende Kirke.

Den lære, der baade sammenblander Helvede med Gehenna og taler om de salige Døde i nævnte stærke Udtryk, underkjender den simple Sandhed, at de Dødes Tilværelse som Sjæle, hvad enten de boe i Helvede eller Himmerig, kun er en midlertidig.

De Frelstes fulde Salighed er ikke at dvæle som Sjæle i Himlene, men at boe iførte deres Forherligede Legemer paa den nye Jord.

Og for det Tredie: **Læren om Skjærsilden.** Vi ville ikke dvæle ved Læren om Syndestraffene, Aflad og Sjælemesse, men kun betragte selve Grundtanken i Troen paa et Renselssted.

NAAR MAN RET vil komme til klarhed over de Dødes Vilkaar, da maa man først erindre, at Jesu Fortælling om den rige Mand og Lazarus skildrer tilstanden i Dødsriget førend Jesu Nedfærd dertil. Før den Tid indsluttede Dødsriget to steder: 1) Paradiset, Abrahams Skjød og 2) Hades eller Fylakee,³ i de nordiske Sprog Helvede.

Derimellem var der et svælgende Dyb, som ingen Sjæl kunde gaa over. Men ligesom Helvede var et fængsel, saaledes gjaldt noget lignende ogsaa om Glædens Sted, Paradiset, thi paa Grund af Synden var Himlen endnu lukket for Sjælene. Derfor ventede de døde Helige paa Forløseren, der skulde oplade Himlenes Herlighed for dem.

Israels Tempel var et billede herpaa: Det hellige Rum svarede til de Dødes Paradis og det Allerhelligste til Himlene. Ved Jesu Død sonedes Synden, Adskillelsen mellem Paradiset og Him-

lene ophævedes i Aandernes Verden, og som et jordisk Tegn herpaa brast Forhænget i Templet.⁴ Vi kunne ane den Stund, da Jesus, efter at han havde udaandet paa korset, som Livsherren stod midt imellem de ventende Hellige i Paradiset, og Forhænget brast til Himlens Helligdom, og Seraphims Sang tonede ind til de Døde.

Derfra gik Jesus som den Første over det svælgende Dyb, der skiller Paradiset fra Helvede. Og dér i Helvede forkyndte han Frelsesbudskabet, Evangeliet, for de i Mørke og Pine fængslede Sjæle.

Da hans Gjerning dér var tilende, gik han atter ud derfra: den Stærke, Djævelen, der før havde vogtet sit Palads, Helvede, saa at ingen kunde slippe ud, som først var kommen ind, han blev overvundet af Ham, som var stærkere, Livsfyrsten, den Stærkeste, Han som afvæbnede fyrstendømmer og Magter⁵ og viste dem aabenbart til skue, idet Han førte dem i Triumph med sig.

Fra det Øieblik, da Jesus seirrig brød ud fra Helvede og gik tilbage til Paradiset over det svælgende Dyb, er det Jesus, der har Helvedes og Dødens Nøgler; og Djævelen formaa ikke at hindre Ham i at aabne Sjæle en fri Udgang derfra, naar Han vil, og føre dem over Dybet ind til Paradiset. Djævelen **havde** Dødens Vælde, men han har den ikke længere.

Da Paaskemorgen indtraf, opstod Jesus fra Paradiset, som det synes fulgt af en hellig Folk: Førstegrøden med Jesus af den Første Opstandelse.

Efter Jesu Helfærd og Opstandelse ville de Sjæle, der ere døde i Christus, ikke længere indesluttet i noget Dødsrige, men derimod samles med ham i

Himlene, som Paulus siger til Philipenserne: "Jeg har lyst til at vandre herfra og være hos Christus".

Thi selv om man antager forskellige Salighedsgrader for Sjælene, saa ere selv de, der dvæle i Paradiset, ogsaa i Himlene. Paradiset er ikke længere et led af Dødsriget, men er blevet et Led af Himlene, af de mange Boliger. Hvad der er blevet tilbage af Dødsriget er Helvede. NU efter Jesu Opstandelse er Helvede og Dødsriget Eet.

Da vi ikke kunne antage, at Andre indgaae i Himlene strax efter Døden end de, der efter et helligt Levned døe i Herren⁶, vil Helvede modtage alle de andre, men derfor ogsaa gemme mange forskellige Arter af Sjæle. Hvert enkelt Menneske er en særegen Personlighed, som lever sit Liv under for ham særlige Vilkaar. Hver har sine Betingelser for sin aandelige Udvikling; derfor er ogsaa Ansaret særegent for hvert Menneske. Det svundne Jordelivs Minder ere forskellige for de Døde i Hades, Helvede, og derfor ligesaa deres aandelige Tilstand. Der er dog een Hovedforskjel paa de i Helvede dvælende Sjæles Tilstand, der er afgjørende, og denne består i, hvorvidt de befinde sig **udenfor** eller **indenfor** Frelsens Husholdning. De, som ere udenfor Frelsens Husholdning, ere Saadanne, som i deres Jordeliv selv have gjort deres Frelse umulig, og som derfor ere fængslede dér i et fuldstændigt aandeligt Mørke, thi alt Lys, alt Haab er slukt.

Men de, som ere indenfor Frelsens Husholdning, have alle det tilfælles, at de dvæle, nok som i et Fængsel, men i et Fængsel, hvorfra der er Befrielse, nok i et Mørke, men dog kun som i Dæmring, thi Haabet er ikke slukt,

Frelsen er ivente.

Ordet Fængsel, Fylakee, kan derfor i sin **fulde, strenge** Betydning ikke længere passe paa hele Helvede, men kun paa den Del deraf, som man i aandelig Forstand kan kalde **det nederste Helvede**, det, som gemmer de fortabte. Den anden Deel af Helvede, som vi i aandelig Forstand ville kalde **det øverste Helvede**, er et Renselsessted for alle de sjæle, der befinde sig indenfor Frelsens Husholdning.

Naar vi derfor ikke, som Romerkatholikerne, gjøre Helvede og Gehenna til Eet, men efter Skriftens klare Ord holde fast paa, at den evige Ild, Gehenna, først modtager sine Beboere efter Opstandelsen, efter Dommedag - saa behøve vi ikke, som Romerkatholikere, at søge Renselsesstedet eet eller andet Sted i det Uvisse, men med den græske Kirke finde vi det i Helvede.

PAUL ELISEN,⁷ der søgte at bevare den romerske Kirkes Lærdomme og Skikke ved at gaae tilbage til de Ideer, som laae til Grund for dem, fortolker bl. A. Peters Ord om Jesus, Ap. Gj. 2,24: "Ham oprejste Gud, der han havde løst Dødens Smerte" således, at da der i Paradis, i Abrahams Skjød, ingen Pine, Trængsel eller Smerte var. Ifølge Abrahams egne Ord til den rige Mand i Helvede, men derimod Glæde og Husværelse, saa maa disse Peters Ord have Hensyn til en forløsende Gjerning af Christus i Helvede, det vil sig i det øverste Helvede, ikke i det nederste, thi dér er ingen forløsning. Endvidere fremsætter han sin Anskuelse om Helvede saaledes: "Skriften taler om tvende Helvede, det ene er nederst, og om det lyde de Steder i Psalterne, som nu ere fortabte. Det

andet kaldes det øvre Helvede og er det samme som vi kalde Skjærsild, udi hvilket de Sjæle ere som skjæres og renses”.

Den græske eller orthodoxe østerlandske Kirke har aldrig sammenblandet Helvede med Gehenna, og er derfor bleven istand til at bevare den oldkirkelige Tradition reen. Selvfølgelig kjender denne Kirke heller Intet til den Afladslære, som Pavekirken sammenknytter med Skjærsilden. Den østerlandske Kirke kalder Helvede Hades, i dens tyske Lærebøger oversat af die Hölle. Den autoriserede Katechismus taler saaledes om Hades: “Helvede, paa Græsk Hades, betyder et Sted, som er berøvet Lyset, I den Christelige Lære forstaar man ved dette Navn et aandeligt Fængsel, det er: de Aanders (Sjæles) Tilstand, som paa Grund af deres Synder ere berøvede Beskuelsen af det guddommelige Aasyn og det dermed forbundne Lys, ligesom den deri beroende Salighed”. Og Side 90 anføres Basilius den Stores

Udsagn: “At Herren naadig modtager vores Forbønner og vort Offer for dem, som holdes tilbage i Helvede, og lader os haabe Fred, Lys og Frihed for dem”.

I Samklang med den østerlandske Kirke have vi kaldt det øverste Helvede Hades; med denne Kirke troe vi, at naar den aandelige Udvikling eller Renselse dér er tilendebragt, vil Jesus, som har Hades Nøgler, aabne en fri Udgang derfra for Sjælene; og af Englene ville de bæres over det svælgende Dyb ind til Paradiset til Fred, Lys og Salighed⁸. Vi maa tilføie, at den Mulighed ogsaa kan tænkes, ja er i høieste Grad sandsynlig, at der findes mange Sjæle i Hades, hvis aandelige Renselse udkræver, at de forblive dér heelt til den yderste Dag, og som altsaa først ved den almindelige Opstandelse fries ud derfra.

Bønnen for bestemte Aføde er ogsaa en Kjærlighedspligt, som de Christne alle Dage have øvet; men det ligger i Sagens Natur, at Bøn ved Herrens Alter for en vis afdød af Menigheden kun kan fortsættes en begrænset kort Tid. □

EN ORTODOKS STEMME I VESTEN

Af sognepræst Erik Sloth, Bevtøft

HVORDAN KAN DET GÅ TIL, at en forfatter kan skrive lige så selvfølgelig og ubesværet i tidsskrifter som Tidehverv og Frihedsbrevet, Re-formatio og det romersk katolske, men økumenisk indstillede “Levende Vand”? Hvad er det for et menneske, der kan færdes med samme naturlighed og saglighed i disse forskellige miljøer, af hvilke i hvert fald nogle umiddelbart skulle synes at have meget lidt med hinanden at gøre?

Svaret på det sidste spørgsmål er, at det er den rumænsk-fødte forfatter, litteraturmagister, musiker og teolog Monica Papazu, som vil være Re-formatios læsere og deltagerne i fællesskabet Kirkelig Fornylses landskonventer bekendt. Hvad angår det første spørgsmål, hvordan det går til, kan der tænkes flere mulige svar.

Når man færdes i mange forskellige og teologiske miljøer, kan grunden jo for eksempel være den, at man gerne vil være ven med alle. Den grund er imidlertid udelukket, når det drejer sig om Monica Papazu. Grunden kan også være, at man er så rodfæstet i sin egen personlighed og i det grundlag, man selv står på, at man har overskud og åbenhed (med et desværre misbragt ord: frisind) til at høre på mange forskellige mennesker, tage deres synspunkter alvorligt og evt. lytte sig frem til, hvor der er overensstemmelser, som de implicerede måske ikke selv var opmærksomme på. Et sådant rodfæstet menneske er Monica Papazu.

Gennem snart mange år har hun deltaget i den danske debat, både kirkeligt og i bredere almindelighed. Hendes lidenskab, hendes engagement og i det hele taget hendes helt personlige stemme gør, at man husker, hvad hun har sagt og skrevet endnu længe efter, at andre debattørers stemmer er gået i glemmebogen. Hvad er det da for en stemme, der er så stærk, lidenskabelig og karakteristisk, at man ikke glemmer den igen?

I sin store bog “Diamantbroen - om den orthodoxe kirkes univers”, fra 1995 skriver Monica Papazu i forordet bl.a., at hun forstår sig selv som “en orthodox stemme i Vesten”. Den ortodokse kirke kan jo udadtil virke temmelig eksklusiv og anti-økumenisk, men i hendes forståelse findes der tydeligt nok en åbenhed, som betyder alt andet end farveløshed og nivellering af forskelle i teologi og tradition. Herom hedder det i forordet:

“DER FINDES SAND økumeni, og der findes misforstået økumeni. En misforstået økumeni er for mig den, der søger enheden som et autonomt mål, som en værdi i sig selv, som det absolutte gode - enheden frem for alt og for enhver pris. Den søger den abstrakte enhed i stedet for at søge Kristus, et verdens rige i stedet for “det ene fornødne”. Eller den søger et sølle almenmenneskeligt (ikke andet end menneskeligt) fælles minimum i stedet for den fylde, som Ånden skænker os.” (s. 11).

¹ Georg Vilhelm Hansen (1863 - 1895).

² De Første, der styrtes i Gehenna, er Antichrist og hans Hjælper, den falske Prophet; dette skeer ved Christi Komme i Himlens Skyer, førend han opretter sit tusindaarige Rige her på Jorden; see Aab. 19.C., 20. V.

³ Hades betyder et mørkt Sted, Fylakee et fængsel; disse to udtryk udfyldte hinanden for at betegne Helvedes Tilstand før Jesu Død og Nedfærd. - Den rige mand slog sine Øjne op i Hades, Lucas 16,23. Christus gik bort og forkyndte Evangelium for sjælene i Fylakee, I. Peters Brev 3,19.

⁴ Sammenlign Hebræerbr. 9,8 og 10,10-20. - Forhænet sonderreves mellem det Hellige og Allerhelligste fra øverst til nederst. Matth. 27,51.

⁵ Djævelske Englehære, onde Englemagter.

⁶ Eller som dog ved deres Livs Slutning gennemgaae den nødvendige, aandelige Luttring f. Ex. Røveren paa Korset.

⁷ Munk, Lærer i Theologi ved Københavns Universitet paa Reformationstiden.

⁸ Sammenlign hvad Ansgar fortæller om sin Henrykkelse til Himlene.

Den ortodokse tradition

KRISTENDOMMEN I FORM af den ortodokse kirke og tradition er for Monica Papazu det selvfølgeligste udgangspunkt. Det er selve det grundlag, hun står på, og som hun taler og skriver ud fra. Kommunismen havde ikke formået at fortrænge den ortodokse kristendom fra hendes rumænske barndomshjem. Som i andre af de kommunistiske lande var den ældre generation stærkt medvirkende til, at kristentroen i den ortodokse form blev bragt videre til de generationer, der skulle opleve og leve efter kommunismens fald. Således havde Monica Papazu et medlem af den ældre generation, farmoderen, som på særlig måde kom til at præge hele hendes indstilling til tilværelsen.

I et interview i Kristeligt Dagblad den 11. Oktober 1995 fortæller hun: "Min farmor lærte mig to fundamentale ting. Det første var guds frygt, som består i at vide, at jeg altid står over for

I Monica Papazus forfatterskab er de russiske forfattere Dostojevskij og Solsjenitsyn blandt hovedvidnerne

Guds åsyn, og at Gud ser ind i mig. Jeg er en åben bog for Gud, og mit liv udfolder sig hvert øjeblik foran Ham. Det andet, jeg husker min farmor for, var, at hun hver Langfredag sagde: "I dag bliver vor Frelser korsfæstet..." Erfaring af samtidigheden i korsfæstelsen og opstandelsen er meget karakteristisk for den orthodoxe tro, og den har jeg fra hende."

Også forældrene var troende ortodokse kristne, og hvert år i en del af sommerferien opholdt familien sig i et

kloster, hvor de som noget ganske naturligt deltog i liturgien og tidebønnerne og i det hele taget levede med i klostrets daglige liv. I ortodoksien er der ikke det samme skarpe skel mellem klosterliv og livet i verden som i den romerske katolicisme. Mange lægfolk forsøger at leve i den monastiske ånd, selv om de lever midt i verden med familie, børn og arbejde osv., en livsform, som ifølge Monica Papazu er noget helt naturligt for hende selv.

Danmark

MONICA PAPAZU er dansk gift, og har siden 1980 haft fast bopæl i Danmark. Hun blev oprindelig uddannet som pianist, men opgav den musikalske karriere for studiet af litteraturvidenskab ved universitetet i Bukarest. Her i landet har hun siden sin ankomst virket som underviser på universitetsniveau, på Odense Universitet, Præstehøjskolen i Løgumkloster, Folkeuniversitetet og som forfatter og foredragsholder. Omplantningen fra det den gang kommunistiske Rumænien til Danmark var en voldsom overgang, ja, nærmest et chok, får man indtryk af. Men ikke som en overgang fra ufrihed til frihed, men som opdagelsen af en ny frihed.

I det nævnte interview siger Monica Papazu, at hendes første indtryk af Danmark var meget negativt. Landet forekom hende af være afkristnet; prædikenerne i kirkerne var politiserende, så man overhovedet måtte spørge, om Kristus overhovedet var at finde i Den danske Folkekirke. Præsterne leflede for folk for at få dem til at gå i kirke; de stræbte efter at reducere gudstjenesten og gøre den så underholdende som muligt. "Jeg oplevede et land, som var i

gang med at blive afkristnet og med en altdominerende værdiløshed og holdningsløshed, hvor der blev sat lighedstegn mellem alle ting". Det var, som om folk ikke var rigtig levende, men mest optagne af at stræbe efter materielle goder. Hun følte sig slået af anonymiteten og de personlige relationers forfald. "Smil uden personer og bureaukratiske funktioner uden indhold". Skulle det forestille den såkaldt "frie verden"? I sit fædreland havde Monica Papazu erfaret, hvad det betyder at sukke efter frihed. Men i Danmark oplevede hun mangel på frihed, der egentlig rakte dybere ned end den, hun kendte fra det kommunistiske Rumænien. Et folk uden hukommelse og derfor uden egentligt livsindhold.

Mødet med Tidehverv

"TIDEHVERV BLEV DET sted, hvor jeg følte, at man tog den enkeltes og slægtens liv set i evangeliets lys" alvorligt. Sådan fortæller Monica Papazu i interviewet om sit møde med Tidehverv. I kredsen omkring Tidehvervs Sommermøde og bladet fandt hun noget af den alvor, hun havde savnet hos flertallet af de danskere, hun hidtil havde mødt. Og først og fremmest mærkede hun, at her blev kommunismens ofre virkelig taget alvorligt. Her blev der gået i dybden med opgøret med ideologierne, enten de var af den ene eller den anden slags. Hun fandt forståelse for kommunismens dømmeske og gudløse karakter, og man "udtalte sig konsekvent på ofrenes vegne." I denne kreds fandt hun det, hun selv kalder "det dybe Danmark", stedet hvor alvoren og traditionerne stadig er det selvfølgeligste udgangspunkt. Her var der

også en overensstemmelse med den ortodokse kirke og kristendom, hvor man føler sig samtidig med den historie og sammenhæng, man er en del af. I Tidehverv fandt hun en respekt for folkets traditioner og værdier, som er sjældne i det officielle Danmark.

Ortodoksi og luthersk kristendom

MONICA PAPAZU forstår godt, at det kan være svært for en dansker at forstå, hvordan hun kan se en overensstemmelse mellem den mangfoldige og farverige Østkirkes ortodoksi og den lutherske tradition med den kompromisløse forkyndelse, som er Tidehvervs udgangspunkt. Men for hende hænger de sammen. Selv opfatter hun det sådan, at den ortodokse kirke med dens stærke vægtlæggelse på gudstjenesten og den rene lutherske forkyndelse for hende er størrelser, der gensidigt belyser hinanden. "Udtrykkene i den orthodoxe kirke er så anderledes end i den lutherske tradition, at der ikke opstår et modsætningsforhold, men en gensidig lytten". Det gælder ikke om at være ens, men om at lytte til hinanden, samtidig med at man forkynder ordet ud fra sin egen tradition. Fælles er man om radikaliteten, forståelsen af, at kristendommen drejer sig om et møde med selve sandheden og således er et absolut anliggende.

Et fælles anliggende...?

NOGLE LUTHERSKE teologer vil måske indvende, at den ortodokse kirke lægger så stærk vægt på opstandelsen og gudstjenestens ydre herlighed, der er tale om en "herlighedsteologi", der står i modsætning til en luthersk "korsteologi". Men sådan ser Monica Papazu det ikke.

Måske ville hun sige, at en sådan indvending er udtryk for en forenkling eller en dogmatisk skematisering, som er ukendt for ortodoks teologi og kristendom, der i langt højere grad er eksistentiel og langt mindre intellektualistisk end tilfældet er f.eks. i den vestlige, romersk-katolske teologi, hvor filosofien som en intellektuel, rent human videnskab spiller en meget større rolle end i den ortodokse tradition. Og måske er den ortodokse og den lutherske tradition ikke blot komplementære. I visse henseender synes der at være et fælles anliggende og en fælles front mod den juridisering og intellektualisering af kristendommen, som præger Romerkirken og dens teologi, først og fremmest i dens middelalderlige, skolastiske udformning.

I det sjette kapitel af "Diamantbroen" hedder det bl.a., at den ortodokse kirkes forståelse af kristendommen er "et opgør med filosofien og dens kategorier. Det er ikke 'filosoffernes Gud', kirkefædrene forkyndte, men - i frygt og bæven, i troens dårskab (1. Kor. 1,17-23), rystet i deres sjæls grundvold af Kristi kors og af Opstandelsens glæde - den Levende Gud". (s. 118).

I Vesten fik teologien et helt andet præg. Her sejrede det filosofiske og intellektuelle over det eukaristiske og eksistentielle. Det er jo en misforståelse, at en "eksistentiel" teologi skulle være udsprunget af den såkaldte "eksistentialisme", der skulle være foregrebet af Kierkegaard og videreudviklet af Sartre og de andre franske eksistentialister. Som om kristendom overhovedet kan være andet end eksistentiel, hvis den ellers er sand kristendom. I Vesten sejrede Aristoteles definitivt, bemærker Monica Papazu. Og som udtryk for

centrum i den ortodokse teologi anfører hun en sætning af Gregor af Nazianz: "Vi skal lave teologi på fiskernes manér og ikke på Aristoteles' manér." Det hedder videre: "Det er i sandhed et formidabelt udsagn: Det er de simple, syndige mennesker og ikke filosoferne, Kristus har kaldt til Sig og sendt ud i verden for at forkynde Evangeliet. Teologien skal være apostolsk, og ikke filosofisk. Den er en begivenhed i hjertets enfold og alvor". (s. 118).

"Teologi på fiskernes manér" - det kunne Luther også have sagt. Teologi uden Aristoteles - man erindrer Luthers kendte sætning, at "ingen bliver teolog, hvis han ikke bliver det uden Aristoteles". Her har den ortodokse kirke og teologi og den lutherske kristendomsforkyndelse ganske klart et fælles anliggende. Og evangeliet i simple, syndige menneskers mund, korsets og opstandelsens ord, båret frem af apostlene og deres efterfølgere, det er i hvert fald ikke "herlighedsteologi", men netop "prædikenens dårskab", "korsets ord" som Guds kraft for dem, som frelses (jf. 1. Kor 1,18).

Det øvrige forfatterskab

"DIAMANTBROEN" må anses for Monica Papazus hovedværk. Det er i denne store bog, hun med både lærdom og lidenskab udfolder sit syn på den ortodokse kirke og teologi. Fremstillingen er original og dybt personlig, samtidig med, at man fornemmer, at man er meget tæt på nerven i ortodoks tankegang. Det er virkelig teologi som forherligelse af den treenige Gud, ortodoksi både i betydningen ret tro og lære og lovprisning.

Selv lægger Monica Papazu også stor vægt på to essays, der har været offentliggjort på fransk bl.a.: "L'Utopie face et habitants" fra 1993. Det er en omfattende redegørelse for utopiens væsen og oprindelse. I indledningen hedder det med Solsjenitsyns formulering, at "Det aktuelle Gulag er en opfindelse af Thomas More, det er en meget gammel idé." Thomas More, der af Romerkirken er kåret til helgen og dyrket af vestlige intellektuelle, og som i det hele taget anses for en betydelig filosof, er i virkeligheden fader til den moderne utopi om det socialistiske Gudsrige. I Thomas Mores Utopia har "Platons metafysiske stat fortrængt Guds Rige", siger Monica Papazu i det andet essay i bogen "Det sidste slag på Solsortesletten" fra 1999.

I Monica Papazus forfatterskab er de russiske forfattere Dostojevskij og Solsjenitsyn blandt hovedvidnerne. Den første, bl.a. fordi han med rystende klarhed og profetisk klarsyn har forudset ideologiernes hærgen, f.eks. i romanen "De besatte". Den anden, fordi han med ikke mindre rystende intensitet gennem sit store forfatterskab har dokumenteret kommunismens forbrydelser, mest forfærdende i storværket "Gulag Øhavet". For Dostojevskijs vedkommende er den mest storslåede afklædning af den ideologiske utopis dæmoniske væsen at finde i legenden om Storinkvisitoren fra romanen "Brødrene Karamasov", en tekst, der spiller en vigtig rolle i Monica Papazus ovenfor nævnte essay.

Hermed har jeg allerede nævnt den hidtil sidste, vægtige bog i forfatterskabet, hvis første essay rummer et lidenskabeligt opgør mod NATOs felttog

mod enhver form for nationalitet i forbindelse med Kosovo-krigen, en artikel, som går helt på tværs af NATOs propagandamaskine og den nye Europaideologi og dens lydige lakajer i de europæiske regeringer.

Endelig skal nævnes bogen "Den ukendte Eugene Ionesco", der udkom i 1995, samme år som Diamantbroen. Monica Papazu er som nævnt til indledning magister i litteratur og har tilsyneladende et imponerende kendskab til samtlige væsentlige forfatterskaber fra antikken til nutiden, herunder naturligvis også til sit eget lands litteratur.

Den rumænsk-franske dramatiker Eugene Ionesco (1912-94) er i Vesten hovedsagelig blevet opfattet som tilhørende det såkaldt "absurde teater".

Vi skal lave teologi på fiskernes manér...

BOGEN SKAL IKKE refereres her; blot skal det nævnes, at i Gyldendals Leksikon siges det om Ionesco, at han "regnes for en af avantgardeteaterets hovedskikkelser", og om nogle af hans stykker hedder det, at de er parodier på "konventionerne og de sproglige klischeer". Det sidste er heller ikke nødvendigvis usandt, men alligevel misvisende. Alt er nemlig ikke sagt med Ionesco hermed. Han er nemlig, hvad Monica Papazu argumenterer overbevisende for, en kristen forfatter. "At skrive, der er altså min måde at bede på"... "Dette er den indsigt, som selve forfatterskabet, selve skrivegerningen har bragt Ionesco. Ikke kun det, at der "måske" har været "øjeblikke af bøn" i hans værker, men at hele forfatterskabet ikke har været andet end bøn". (S. 198-99).

En nødvendig stemme

DEN "ORTHODOXE STEMME i Vesten", som Monica Papazu siger om sig selv, at hun er, vil naturligvis af det officielle Danmark høres som en røst fra fortiden. Dette officielle Danmark kan så let som ingenting stemple en sådan vækkerrøst som en "reaktionær", en "nationalistisk" og en "chauvinistisk" stemme. Vi kender alle fraserne. Det er en stemme, der taler om tradition, om kristendom, om lov, om de forudsætninger i folk og fædreland, som ingen

kan løbe fra uden at blive "et rungende malm og en klingende bjælde". Det er en stemme, der taler om pligt, om sammenhæng, om tro, om glæde, om ægte kærlighed og solidaritet med familie, historie, folk og fædreland - om Kristus som den faldne verdens eneste håb. Er der, i det, som Monica Papazu kalder "det dybe Danmark" blot nogle ører åbne for denne stemme, da kan håbet heller ikke være helt ude for Danmarks folk og kirke! □

SÅDAN PRÆDIKER DE!

Kommentar af pastor emeritus Poul Ulsdal, Esbjerg

Fornylig kom jeg til at kigge i en pjece, som Kirkelig Samling udgav i 1989: "Moderne danske prædikensamlinger". Der var tale om et optryk af en række artikler, som jeg havde skrevet til bladet Kirkelig Information med anmeldelser af hver enkelt prædiken i tre samlinger: Tidens fylde, 1985; Høje tider, 1986; Guds ord i kvindemund, 1980.

Det kan vist godt have interesse for nogle læsere her at nævne min vel nok lidt primitive opgørelse af resultatet af dette studium: 48 prædikener var blotlagt for kristendom, 61 havde jeg givet betegnelsen "forkert" kristendom, 39 "normal" kristendom, og 14 havde jeg kaldt "gode" prædikener.

Der var visse navne blandt disse prædikanter, der fik mig til at falde for fristelsen til - ganske lidt forkortet - at citere, hvad jeg dengang skrev om deres prædikener. Jeg har udvalgt fem på nær

en enkelt mig dengang helt ukendte præster. De omtalte prædikener må de vel selv vurderet som "gode", siden de er blevet udvalgt til udgivelse! Disse præster har siden gjort fin folkekirkelig karriere eller er på anden måde blevet "kendte" personer i pressen i dag.

KJELD HOLM

(siden valgt til biskop i Århus).

Palmesøndag: Halvdelen består af ligegyldig kildekritik. En helt sekular novelle, som det er vanskeligt at finde nogen mening i, genfortælles.

Kristi Himmelfartsdag: Helt igenem håbløs med en masse dum kritik og polemik. Kun et par linier om selve dagen - udtrykt meget dårligt.

ANDERS GADEGAARD

(senere domprovst i København).

20. *S. e. Trinitatis:* Halvdelen er en

diskussion om tekstens umulighed! Resten er håbløs social snak. Citat: "Man kan ikke sætte grænser for Guds rige med bestemte regler om, at man skal gå i kirke, at man skal bekende sig til Kristus".

21. *S. e. Trinitatis:* Alt er håbløst, intet om at tro på Gud, for det er det samme som at tro på livet! Citat: "At tro er en måde at se på verden på".

22. *S. e. Trinitatis:* Blottet for kristendom! Starter med halvanden side om Danmarks og Brasiliens økonomi! Halvdelen drejer sig om spørgsmålet "gæld". Ren politisk snak. Gør grin med ordet "syndsbevidsthed".

EBERHARD HARBSMEIER

(senere rektor for en af præsternes nye efteruddannelsesinstitutter).

1. *S. i Advent:* En meget tynd prædiken, men dog med "normal" kristendom.

Skærtorsdag: En meget tynd og dårlig prædiken med en lang og besværlig indledning. Nadveren nævnes kun med én sætning!

Påskedag: En alt anden end god og klar prædiken. En nærmest ubehagelig genfortælling fra Ingmar Bergmanns film: "Scener fra et ægteskab" med "ublufærdige" associationer - en påskedag!

11. *S. e. Trinitatis:* Atter en elendig prædiken og atter med ubehagelige "ublufærdige" associationer. En masse snak om spørgsmålet: mand-kvinde.

LARS TJALVE

(i dag fast teologisk medarbejder på Kristeligt Dagblad).

5. *S. e. Helligtrekonger:* En helt igenem tekstkritisk redegørelse fylder det meste. Et eks.: "... ordene om verdens

ende kom til, da eftertanken meldte sig dagen derpå ..."

2. *Søndag i fasten:* "En fortælling, der vækker livsmodet... appetitten på livet... Jesus er den aldrig resignerende... mobiliserer vort livsmod". Ordet "faste" springes bevidst over. En virkelig dårlig prædiken.

Langfredag: Meget slem. En "fortælling", en "historie". Jesus så alle mennesker som Guds børn. Historien fortæller "om en ny måde at dø på". Ikke ét ord om forsoning eller offer.

19. *S. e. Trinitatis:* Næsten det hele er en kildekritisk analyse af Johannes-evangeliet i forhold til Synopsen - fremstillet som den klare sandhed! Konklusion: Jesus er befrieren, hvad der tolkes med aktuel politik.

CLAUS OLDENBURG

(er senere blevet en af Olfert Ricards efterfølgere ved den fine Garnisons Kirke. Fast medarbejder ved radioens "religiøse" udsendelser søndag morgen).

4. *S. i Advent:* Helt umulig med filosofiske og ofte usmagelige betragtninger. Citat om Jesus: "... da han blev større og fik bumser og begyndte at kigge efter Maria Magdalene".

22. *S. e. Trinitatis:* Rablende fræk snak om alting og ingenting. Citat: "Selv den historie, som er grundlag for den kristne kirke, må erkendes som tvetydig." Det hele ender i ren dennesidig snak om at leve "i kærlighedens rige". (I to af de omtalte radioudsendelser for en tid siden røbede han en sådan uvidenhed både om den katolske og den lutherske gudstjeneste, at han ville være dumpet til teologisk embedseksamen derfor!) □

DEN ANGLIKANSKE KIRKE OG VI

af pastor Bent Honoré, Værløse

C. D. Gautier

Fra Heavytree til The Temple

Hooker-studier

Begyndelse til en anglikansk teologi

Museum Tusculanums Forlag 1998, 435 sider

En anglikansk kirkefader

DEN ANGLIKANSKE teolog, Richard Hooker (1554 - 1600) er emnet for C.D. Gautiers store bog. Heavytree, en forstad til Exeter by, var Hookers fødested. The Temple eller the Temple Church var en betydningsfuld kirke i London, hvortil han blev udnævnt i 1585 som Master of the Temple.

Undertitlen, "Begyndelse til en anglikansk teologi" peger klart på Hookers placering som anglikansk kirkefader.

Gautiers bog skildrer Hookers liv og tænkning på baggrund af den engelske reformation. Der lægges særlig vægt på hans kirkeforståelse, virkelighedsforståelse og teologisk-filosofiske tankestruktur. Hans hovedværk, "Treatise on the Laws of Ecclesiastical Polity" kan oversættes som "Afhandling om lovene for kirkeordning". Den indeholder en begrundelse for den anglikanske kirkeordning.

Den engelske kirke var af Henrik d. VIII blevet frigjort fra pavelig overhøjhed under streng bevarelse af den traditionelle biskoppelige kirkeordning, men nu under kongelig ledelse. Efter Henriks død åbnedes England for forskellige former for kontinental protestantisme. I den turbulente tid, der fulgte,

udfoldedes en voldsom polemik mod den gamle katolske og biskoppelige kirkeordning.

Hooker placerer sig i denne situation som en vigtig forsvarer både for den kongelige kirkeledelse og for den biskoppelige kirkeordning. Også hans syn på Skriftens autoritet i en bred sammenhæng med tradition og fornuft gør Hooker til en anglikansk kirkefader. Hovedafsnittet i Gautiers bog, "En art renæssance" omhandler meget udførligt hans forsvar for den anglikanske kirkeordning.

Statens kirkelige magt

PAVENS KRAV PÅ kirkeligt herredømme overalt i kristenheden og, modsat, puritanernes hævde af, at herredømmet bør ligge hos forsamlingen af dens præster, er to udgaver af samme misforståelse. Kongernes autoritet er fra Gud. De er derfor ikke uegnede til at varetage religionspolitikken, og slet ikke i et samfund af kristne, hvor der er en enhed af rige og kirke.

Kristne konger har åndeligt "dominion" eller "supreme power" i kirkelige affærer. Her kan ingen anden magt overbyde dem. Hooker sætter nogle væsentlige begrænsninger for denne

magt. Når en national lovgivning giver kongen dominion, så står han selv under lovens dominion og må udøve sin autoritet derefter.

Hvad kirken angår, så har kongen kun jurisdictionel magt i kirken d.v.s. lovgivende og dømmende magt. Han har derimod ikke ret til at indvie biskopper og forvalte sakramenterne. Disse handlinger beror på viemagten, "the power of order". Dette er magten til at administrere ordet og sakramenterne og ordinere, men også noget jurisdictionelt: Være ordinære dommere i kirkelige sager, binde og løse, excommunicere og lign. Også den almindelige domsmyndighed i kirkelige sager hører til hos præsteskrabet.

En del af gejstligheden, nemlig biskopperne, har styrende og dømmende myndighed, altså power og jurisdiction inden for et begrænset område, nemlig stiftet. Kongen har jurisdiction over hele riget.

Men biskoppernes jurisdiction er ikke afledet af kronen. Prælaternes jurisdictionsmagt ved de kirkelige domstole er iboende i deres embede, hører til deres kirkelige kalds natur.

Kongens jurisdictionelle magt er endvidere begrænset af kirkens love og friheder. Hermed tænkes ikke bare på den nationale kirkes love, men på international kirkelig ret. Ligesom der folkene imellem er en slags folkeret, international ret, således også på det kirkelige område. Denne internationale kirkelige ret må respekteres nationalt.

Denne internationale kirkelige ret defineredes i den elizabethanske lovgivning bl.a. ud fra de kanoniske Skrifter, ud fra de første fire almindelige konciliars bestemmelser af kætteri.

Der må ikke i kirkelige domshandlinger opereres med flere hæresier end dem, disse instanser nævner.

En yderligere begrænsning af kronens religiøse magt ligger i, at den forudsætter et samtykke, en assensus hos dem, der regeres. Samfundet i dets helhed er kilden til lovenes autoritet. Det er derfor ikke den isolerede kongemagt, der har den verdslige og åndelige jurisdiction, men det er kronen, for så vidt som den står sammen med parlamentet, der repræsenterer samfundet som helhed, inklusive kirken.

Herefter vil vi kaste et blik på Richard Hookers opfattelse af bispeembedet og dets forhold til kongemagtens åndelige jurisdiction.

Bispeordningen

PURITANERNE VAR KRITISKE over for bispeembedet. Andre forsvarede det med historiske og praktisk-organisatoriske overvejelser, såsom nødvendigheden af også indenfor kirken at have overordnede. Væsentligt set er præster og biskopper imidlertid lige.

Mod slutningen af 1500-tallet begyndte nogle anglikanere imidlertid at fremhæve episkopatet som indstiftet af apostlene eller måske direkte af Kristus selv. Hooker befinder sig et sted imellem de to standpunkter.

Kirkens legeme er opdelt i lægfolk og gejstlige, laity og clergy. Gejstligheden består af presbytere og diakoner.

Der var forskellige arter af presbytere. Apostlene var presbytere, udvalgt af Kristus og fik betroet fuld åndelig magt. Men Kristus ordinerede desuden 70 lavere presbytere med samme ret til at prædike og døbe som apostlene. Apostlene fik imidlertid fra Kristus direkte

det specielle hverv at forkynde evangeliet for alle nationer og lære den at holde hans ordninger. Blandt disse ordninger var at ordinere lavere presbytere, sådan som Kristus selv havde gjort.

Til de to grader, apostle og presbytere, der var udpeget af Kristus selv, føjede apostlene diakoner.

En gennemgang af Ny Testamente viser, at de apostolske kirker kun kendte tre grader i kirkeordningen, nemlig apostle, presbytere og diakoner. Senere, i stedet for apostle, biskopper.

Biskopperne har sammen med presbyterne ret til at administrere ordet og sakramenterne. Derudover har de magt til at ordinere, som Hooker ikke kommer nærmere ind på. Derimod lægger han stor vægt på biskoppernes myndighed over både lægfolk og presbytere.

Bispeordningens oprindelse er i det hverv, Kristus gav apostlene. Den åndelige chef-stilling, som er det episkopale, var i dem, men videreførelsen var apostlenes egen.

Gejstlighed og lægfolk

INDELING AF KIRKEN i gejstlighed og lægfolk går tilbage til Kristus selv. Gejstlighedens magt er ikke overdraget den af dem, den udøves overfor, men ovenfra fra Kristus gennem apostlene. Men har biskoppernes ret til at ordinere, uden at der forinden er sket et valg i folket, hvorved folket har udtrykt sit samtykke?

Hookers svar er, at vielsen kan meddeles uafhængigt af lægfolket, men at selve udøvelsen af præsteembedet må bero på den lokale kirkes samtykke. Her kan der finde et valg sted under deltagelse af menigheden eller endnu bedre af en "patron", som vælger for menigheden.

Selvom Hooker således er tilhænger af bispeordningen, holde han døren åben for ikke-biskoppelige undtagelser. Den ordinære fremgangsmåde må ordinært følges. Der kan imidlertid være tilstrækkelige grunde til at tillade ordinationen uden det biskoppelige element.

Hvor kirken nødvendigvis må have en ordineret og ikke har eller kan skaffe en biskop dertil, der må Guds ordinære indstiftelse vige og har ofte gjort det.

Thomisme?

HOOKERS TÆNKNING er blevet opfattet som thomistisk. Den har et umiskendeligt aristotelisk-thomistisk præg i erkendelseslæren, skriver Gautier. Den forstår al væren som et graderet hele - i trindelt bevægelse markeret ved potentialitet og aktualitet. Verdens orden er bestemt af fornuft, lov, fornuftige proportioner, tanke, sontring mellem natur og overnatur, af fornuft og åbenbaring som harmonisk sammenhørende elementer.

På baggrund af den thomistiske linie afviser Hooker puritanerne. Thomas er for Hooker den største af skolastikerne. Men udover Thomas inddrager Hooker også augustinsk-franciskansk skolastik, renæssance-synspunkter og knytter til ved før-augustinske fædre, apologeterne og Ny Testamente.

Resultatet er, at han på en række punkter afviger fra Thomas. Det gælder bl.a. den politiske teori, forholdet mellem natur og nåde og af fornuftens nødvendighed overfor åbenbaringen.

Hookers thomisme må derfor tages med forbehold. Han er nok skolastiker i den forstand, at han ikke som reformatoriske teologer samler en række bibel-

ske udsagn, men søger ind mod en sammenhængende forståelse. Men hans løsninger er selvstændige i forhold til den traditionelle skolastik.

Et afsnit i Gautiers bog omhandler nogle helheder i Hookers tankegange. De samles i tre afsnit. Den første behandler den graduelle struktur i universet, gudsbegrebet, herunder en opblødning af en vestlig treenighedslære og endelig fuldkommengørelsens orden, nemlig at alle ting higer mod fuldkommengørelse, dvs. delagtighed i og lighed med Gud.

Gautiers bog leder dybt ind i den gamle anglikaners kloge og dybsindige tankeverden. Bogen er frugten af Gautiers beskæftigelse med Hooker i mere end et halvt århundrede. Allerede i 1947 bidrog Gautier med en artikel om Hooker i et festskrift til Jens Nørregaard. Gautier har en omfattende historisk og teologisk viden, der tillader ham at placere sit emne i en større sammenhæng. Den rummer et udførligt noteapparat. Sproget er meget smukt, præcist og skrevet med den gamle retskrivning. Vi har her en smuk og moden bog, en af de få, der fører os til anglikanismens kilder. Porvoo-erklæringen øger vort behov for at vide mere om den anden parts teologiske tradition. Hookerbogen dækker en del af dette behov.

Anglikanisme og lutherdom.

DER BESTÅR EN række lighedspunkter mellem den anglikanske og de lutherske statskirker. De er nordeuropæisk-germanske og konservative i deres organisation og lære. Begge indføjede især ved hjælp af aristoteliske begreber kristendommen i et ontologisk helhedssyn på tilværelsen. De oplevede en opblom-

string af kirketanken i 1800-tallet. De fik aflæggere i emigrationslandene og i missionsområder. De er sammenlignelige i størrelse.

Men der er også en række forskelle. Lutherdommen udsprang af et centralt teologisk anliggende, anglikanismen af kong Henrik d. VIIIs ægteskabelige problemer. Det er en oplagt svaghed i anglikansk tilblivelseshistorie. Det er dens styrke, at den har bevaret den såkaldte apostolske succession og en stærk vægtlægning på bispeembedet. Anglikanismen har også tradition for en stærkere beskæftigelse med oldkirken og en tættere forbindelse med den romersk katolske kirke og østkirkerne end tilfældet er for de lutherske kirker. Anglikanerne betoner i højere grad det katolske element i deres kirke. Dertil kommer, at der i den liturgiske fromhed er en sans for tilbedelse, som ikke findes i samme grad i den mere frelsesorienterede og prædikencentrerede lutherske tradition. Anglikanismen har en omfattende fromheds-tradition, der bl.a. viser sig i retrætebevægelsen og et ikke ubetydeligt ordens- og klosterliv. Også helligåndsvækkelsen fra slutningen af det 20. århundrede har sat sig tydelige spor i anglikanismen.

Hvad angår sakramentsopfattelsen fulgte de anglikanske kirkefædre en calvinistisk tradition, når det gælder realpræsens i nadveren. Det gælder også Hooker (Gautier side 82ff). Det calvinistiske nadversyn har dog ikke stået uimodsagt, og i dag er der to hovedopfattelser. Den ene knytter realpræsens til elementerne, den anden til sakramentsmodtagerens tro. Den første opfattelse fører nogle steder til, at de indviede nadverelementer opbevares og udstilles.

Lutherdommen havde nok i Luther en stærk forfægter af realpræsensen, knyttet til elementerne, men denne afsvækkedes allerede kort efter hans død gennem Melanchton.

De luthersk-anglikanske kontakter i Norden mundedes for nogle år siden ud i Porvoo-aftalen mellem den anglikanske og de nordiske lutherske kirker, omend den danske folkekirke ikke ville tilslutte sig blandt andet pga. embedssynet.

Luthersk-anglikanske diaspora-kirker
Et hovedproblem i dag for tilhængere af et klassisk luthersk eller anglikansk embedssyn er indførelsen først i de lutherske kirker, senere i den anglikanske kirke og dens datterkirker af kvindelige "præster".

Derved er der bristet nogle illusioner om disse kirkers katolicitet.

I begge kirkesamfund har gammelkirkelige nu opdaget, hvor stor magt folkeopinionen og statsmagten har på kirkens embede, et hjertestykke i enhver katolsk præget kirkeforståelse.

På den baggrund er det i 1990'erne kommet til en nærmere kontakt mellem de nu marginaliserede traditionelt sin-

dede præster og biskopper fra både de lutherske og den anglikanske kirke. Det vil så forhåbentlig vise sig, at det, de har til fælles, er stærkere end de forskelle, der består.

Der er for mig at se ikke blot brug for teologiske drøftelser og erklæringer, men for nye kirkefællesskaber mellem sådanne præster og menigheder på tværs af konfessionelle skel og landegrænser.

Jeg tror ikke på en generel enighed om sådanne tiltag, men jeg synes, at de, som kan blive tilstrækkeligt enige, bør tage praktiske kirkelige skridt. Porvoo-erklæringen mellem den anglikanske og nordeuropæiske lutherske stats/folkekirker er i en tillempet forståelse et egnet grundlag til at komme videre på for nogle af de frikirker, som bør opstå hist og her. En eller flere frie anglo-lutherske kirkekommunioner kunne starte tværs over Nordsøen, og gerne med et globalt sigte.

Lutherdom og anglikanisme kan også i små kirkeunioner korrigere og berige hinanden, opnå synergieffekter og komme ud over en for snæver nationalkirkelig og -kulturel horisont. □

Til kalenderen:

Der er landskonvent i Kr. Himmelfartsdagene d. 24.-26. maj i Hans Egedes kirke, Kbh. Nærmere program i næste nummer af Re-formatio.

Der er kirkelig familielej på Sundeved d. 13.-20. juli.

FESTEN OG FASTEN

Af pastor Jais H. Tinglund, Farø

DET ER SOM BEKENDT ikke sandt, at julen varer lige til påske. For ind imellem kommer fasten. Fasten ligger som en forberedelsestid forud for Kirkens store glædesfest, forud for fejringen af Herrens sejrige opstandelse og Hans tilbagevenden til den himmelske herlighed og siden opfyldelsen af Hans løfte om ikke at efterlade os faderløse, men sende sin egen Ånd til os for altid at blive hos os.

De fleste af os vil forbinde *faste* med dette at afholde sig fra at spise. Ikke fordi vi selv i den forstand faster. Det kan da naturligvis hænde sig, at vi springer et måltid over; men det er sjældent særlig bevidst. Og det er i hvert fald ikke noget religiøst, som får os til det.

Faste er nu også andet og mere end at afholde sig fra at spise. I kirkelig sammenhæng er det nok mere rigtigt at sige, at *faste* simpelt hen betyder *afkald*. I andre kirkesamfund, hvor der gøres mere ud af fasten end hos os, betyder fasten ikke så meget, at man lader være med at spise, men at man giver afkald på noget bestemt. Og der findes meget detaljerede forskrifter for fasten.

Jeg husker engang, jeg var i København sammen med en studiekammerat for at deltage i danmarksmesterskaberne i langtidspiberygning. Mens vi var i byen fik vi anledning til at besøge den russisk-orthodokse kirke og møde præsten dér, den viise og sympatiske Fader Aleksej. Det var i fastetiden, og Fader

Aleksej kunne fortælle, at han i denne periode kun spiste grøntsager. Imidlertid glædede han sig meget til netop denne lørdag aften; det var nemlig dagen før Mariæ Bebudelse, og derfor var det tilladt at komme lidt olie på salaten ...

Der findes også dem, som giver deres deres eget private afkald i fastetiden som en symbolsk deltagelse med Ham, som gav afkald på alt - og som en forberedelse til, at den store glædesfest påskedag netop må komme som en flodbølge af glæde oven på en tør periode. Som den danske præst, der lagde tobakken på hylden i fastetiden for så endelig efter gudstjenesten påskedag at tillade sig at nyde en ordentlig havaneser.

I kirken giver vi alle sammen afkald i fastetiden. Vi lægger en dæmper på den frelsens frydetone, som ellers er den bærende i vor gudstjeneste. Ikke at glædestonen ganske forstummer. Vor vished om, at vi lever i de levendes land, skal ikke tages fra os. Og det ville være uværdigt for Guds menighed ganske at glemme den frelse, som engang for alle er vundet os. Men i fastetiden er vægten lagt et andet sted. Vi hører og taler og synger om den kamp, vor Herre Jesus har vundet for os, om det fangenskab, Han har befriet os fra, om den skyld, Han har måttet bære for os. Alt sammen for at forberede os til, at påskedags fejring af Hans store sejr virkelig må møde os som en fanfare af glæde. □

Reserveret Post Danmark

RE-FORMATIO Udgives af Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Ansvarshavende redaktør:

Pastor Steen Sunesen, Kalmargade 37 st. th.,
8200 Århus N. Tlf. 86 10 83 48. E-post:
sunesen@post.tele.dk

Redaktionsudvalg:

Pastor cm. Poul Ulsdal, Kirkegade 88, 6700
Esbjerg. Sognepræst P. Østerby-Jørgensen,
Galtrup præstegård, 7950 Eerslev. Pastor Jais
H. Tinglund, Kirkegårdsvej 3, 9640 Fårso.

Ekspedition:

Bladet koster 125 kr. årligt i abonnement,
studerende og pensionister dog kun 100 kr.
Kontakt FKI's kasserer, bogholder Jørgen
Poulsen, Christianshavns Voldgade 43,3.th,
1424 Kbh. K. Tlf. 32 57 53 16. Postgiro 208-
8142. Gaver modtages med tak.

Re-formatio's Forlag:

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE's
Forlag, Johs. P. Sørensens Vej 30, Tebstrup,
8660 Skanderborg. Tlf. 86 53 80 08.

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Formand:

Pastor Olav Fog, Johs. P. Sørensens Vej 30,
Tebstrup, 8660 Skanderborg. Tlf. 86 53 80 08.

Næstformand: Generalsekretær, pastor
Henrik Ertner Rasmussen, Kostskolevej 6,
2880 Bagsværd.

Kasserer: Bogholder Jørgen Poulsen, Chris-
tianshavns Voldgade 43,3.th, 1424 Kbh. K.

Sekretær: Stud. theol. René Møller Yde, Dr.
Holsts Vej 46, st. 235, 8230 Åbyhøj.

Sognepræst Knud Christensen, Kirkegade 9,
3600 Frederikssund.

Medlemmer betaler 225 kr. årligt til fælles-
skabet. Beløbet omfatter også abonnement
på Re-formatio. Aftgetpar betaler 300 kr. Stu-
derende og pensionister betaler 150 kr. for
enkelt medlemskab. Pensionistagtepar 150 kr.

INDHOLD – NR. 1 – MARTS 2001 – 43. ÅRGANG

<i>Leder:</i> Hør dog, Jakobs ledere, stormænd i Israels hus!	2
<i>Yde, René:</i> Om de døde og bønner for dem	3
<i>Sloth Erik:</i> En ortodoks stemme i Vesten	7
<i>Ulsdal, Poul:</i> Sådan prædiker de!	12
<i>Honoré, Bent:</i> Den anglikanske kirke og vi - C.D. Gautiers Hooker-studie	14
<i>Tinglund, Jais H.:</i> Festen og fasten	19